

REX ISRAEL. — Id est Messias, Davidis et Salomonis regum filius, ideoque regni Israelis, id est duodecim tribuum, successor et heres. Hoc enim de ipso predixerat David, vel potius Deus per Davidem, *Psal. II*, 6 et 7, dicens in persona Christi: « Ego autem constitutus sum rex ab eo Christo: » Ego autem constitutus sum rex ab eo Christo: super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. » Unde liquet Davidem prædixisse Messiam fore Dei Filium naturalem, sed hanc ejus prædictionem pauci ante Joannem Baptistam, et Christum illam explanantem, clare pleneque intellexerunt. Concilium Constantinopolitanum æcumenicum, in constitutione Vigilii Papæ ad quintam collationem pertinente, anathema dicit illi qui verba Nathanaelis: « Tu es Filius Dei, tu es rex Israel, » ab ipso dicta voluit Christo tanquam domestico Dei, ut non ipse sit Deus, sed ob familiaritatem quam cum Deo habet, Deus nominetur.

RESPONDIT JESUS, ET DIXIT EI: QUIA TIBI DIXI: VIDI TE SUP. FICU, CREDIS: MAJUS HIS VIDEBIS, — scilicet majora mea oracula et miracula, majora mysteria doctrine, vite, passionis, resurrectionis et ascensionis mee, ex quibus cognoscere me non tantum Israelis, sed mundi totius, adeoque cælorum et angelorum omnium esse regem et Dominum. « Duo dicit, ait Chrysostomus, alterum jam præteritum indicat, alterum ex hoc conditum futurum; qui enim ejus virtutem jam viderat, facilius quæ futura audit, credit. »

51. ET DIXIT EI: AMEN, AMEN DICO VOBIS, VIDERITIS CÆLUM APERTUM, ET ANGELOS DEI ASCENDENTES ET DESCENDENTES SUPRA FILIUM HOMINIS. — « Cælum apertum, » non quod vere cælum scindendum et aperiendum sit, sed quod cælum angelis intrantibus et exeuntibus aditum dabit et exitum, sicut solet nobis dare ostium dum aperitur: quare vobis videbitur cælum aperiri esseque apertum. Est catachresis. Simili modo in baptismo Christi, visum est cælum Christo aperiri, *Matth. III*, 16, et *Eze. I*, 1, dum vidit in celo currum Cherubicum glorie Dei; et S. Stephano, dum a Judæis lapidatus, vidit Jesum stantem a dextris Dei, *Act. VII*, vers. 55. Vide que illis locis annotavi. Hac visione significatur cælum per quatuor annorum millia hominibus ob peccata clausum, per Christum fore reserandum.

ET ANGELOS DEI ASCENDENTES ET DESCENDENTES (ARABICIS, ascendere et descendere) SUPRA FILIUM HOMINIS. — Syrus, ad *Filius hominis*, ut ei quasi regi suo obsequantur. Hoc enim significat Græcum *ἐπι*, quod respondet Hebr. *על*. Unde Valabius vertit, sub *Filius hominis*, q. d. Sub imperio et potestate mea, me imperante, ad nutum meum prout ego voluero, vel jussero, ascendent et descendunt angeli. Sic et Franciscus Lucas.

Nota primo, ex eo quod Christus Nathanaelem vocavit Israelitam, in quo dolus non est, liquet eum alludere ad visionem angelorum in scala e

terra in cælum porrecta ascendentium et descendentium, factam Israel, id est Jacobo patriarcha in Bethel, *Gen. XXVII*, 12. Ita S. Augustinus, lib. XII *Contra Faustum*, cap. XXVI: Angelus enim sive Jacob uti pater, sic et typus fuit Christi. Christus enim verus est Israel, id est dominans Deo, idem est Patriarcha Christianorum et fundator Bethel, id est domus Dei, puta Ecclesie tam cælestis quam terrestris, tam triumphantis quam militantis.

Nota secundo, Christum hac phrasi et visione angelorum ad se ascendentium significare se non tantum Israelis et hominum, sed et cælorum ac angelorum esse principem, ac consequenter se verum esse Deum Deique Filium; ideo enim ascendunt et descendunt ad eum angeli, quas ejus ministri, ut ipsi quasi hero et regi suo assistant et obsequantur, omniaque ejus jussa, tam in celo quam in terra, peragant. Ita S. Cyrillus et Chrysostomus.

Quæres, quando hic angelorum ad Christum descensus et ascensus contigerit (1)? Primo, descensus, cum S. Chrysostomus et Theophylactus censent eum contigisse, cum Christo agoniam patienti sanguinemque sudanti in horto apparuit angelus, confortans eum, *Luc. XXI*, 44. Item cum in resurrectione mulieribus apparuerunt angeli, nuntiantes eum resurrexisse, *Matth. XXVIII*.

Secundo, S. Cyrillus censet id factum in baptismo Christi; tunc enim angelorum ministerio formata est columna devolans in Christum, que erat index Spiritus Sancti; itam vox Patris in aere: « Hic est Filius meus dilectus, » *Matth. cap. III*, vers. 16. Verum hoc Christi cum Nathanaele colloquium contigit post baptismum Christi.

Tertio, Euthymius id factum opinatur in ascensione Christi; tunc enim omnes omnino angeli cum ascendentem stiparunt, velut famuli principem, et velut milites regem suum.

Quarto, Toletus censet id continuo fieri in Ecclesia, que a Christo per angelos regitur.

Quinto, Maldonatus æstimat id fore in die iudicii; tunc enim omnes angeli illi assistent, tam boni, quam mali: boni, ut ab eo homines pios celo adjudicatos in illud deducant; mali, ut impios ab eo damnatos in tartara abripiant.

Sexto, Franciscus Lucas hæc accipit de Christi miraculis et donis cælestibus, quibus Christo subservierunt angeli in hac vita, ac post eam. Intelligit ergo Jesus, inquit, ad nutum Filii ho-

(1) Hæc nostri interpretis questio parum apta mihi videtur, et postrema versus 51 verba latiori sensu habenda sunt. Non enim certa ibi quedam et unica angelorum apparitio prædicatur, sed res perpetua ac continuata; nam verba *ἀγγέλων*, que præmendo verti potest, inde ab hoc tempore, melius vertuntur *potestates*, in *postera*. Sensus igitur est: arctissimam mihi cum Deo esse conjunctionem in oculos omnium innotuit, consilia Dei hominibus salutaria per me exsequenter, Deus mecum erit, et doctrina et factis insignibus me esse Messiam demonstrabo.

minis, cælum ex eo tempore a fidelibus visum iri apertum, utro citroque discurrentibus angelis; quia brevi ex cælis, jubente Filio hominis, ejusque jussu parentibus angelis, Dei dona magna copia omnibus cementibus adferenda erant in terram: infirmorum sanatio, leprosozum mundatio, cæcorum illuminatio, claudorum erectio, demonum expulsio, mortuorum suscitatio, impiorum justificatio, Spiritus Sancti effusio, variorum munerum distributio, mundi conversio, etc. Quæ omnia cum sint manifesta Dei dona, non potuit non videri cælum apertum, et angelos sanctos, per quos cælestia ministrantur, Filio hominis ad nutum servire, illi qui viderunt Filium hominis reddentem plurimos horum compotes. Loquitur ergo Christus de omnigenis miraculis et cælestibus donis, que statim a Nathanaelis vocatione editurus erat, toto mortalis vite sue tempore, imo etiam post ascensionem suam in cælum continue patraturus in gubernatione Ecclesie sue, usque ad extremum judicium et consummationem sæculi. Hæc omnia vera et apposita sunt.

Verum, quia Christus Nathanaeli et Philippo specialiter promittit hanc angelorum visionem, ad inchoatum eorum in se fidem augendam et roborandam; nec in baptismo; passione, resurrectione, vel ascensione Christi, vel aliis propriè apparuerunt angeli ascendentes et descendentes ad Christum, hinc planius, simplicius, pressius et germanius dicemus peculiarem et publicam hanc fuisse visionem angelorum, viventi Christo propriè ut verba sonant factam, æque ac eadem facta est Jacobo, qui fuit Christi typus, *Genes. cap. XXVIII*, vers. 12. Quare illa visio Jacobi simi-

lem Christo obventuram angelorum visionem (de qua hic agitur) præsignificat, ac similis jam ante confugerat in nativitate Christi, dum angeli ad eum descendentes cœcinerunt: « Gloria in excelsis Deo, » *Luc. II*, 13. Porro, ubi et quando confugerit hæc angelorum visio, non narant Evangelistæ, uti et alia multa Christi acta silentio præterunt. Ita Jansenius.

Facta autem est hæc visio hoc fine. Primo, ut per eam ostenderetur Christum homines angelis, terram celo reconciliasse, ac utriusque mutam communicationem et familiaritatem, que primitus erat in paradiso, restituisse.

Secundo, ut doceret Christianos esse advenas et hospites in terra, ac versari debere cum angelis, et eorum angelicam vitam imitari, quasi cives Sanctorum et domesticos Dei, *Ephes. II*, 19.

Tertio, ut angelos nobis quasi præsidēs assignaret, qui nos contra demones omnesque malorum incursum tutarentur, et ad heroicæ virtutes impellerent, tandemque post mortem in cælum deducerent. Ascendant enim in cælum angeli, ut vota, preces et gemitus nostros ad Deum perferant; descendunt, ut a Deo gratiæ dona ad nos deferant.

Quarto, ut declararetur Christi majestas, et angelorum erga eum obsequium et reverentia. Ipse enim, ait Chrysostomus, constitutus est « supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem, et omne nomen, quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, » *Ephes. I*, 21.

Vide que de scala Jacob angelisque per eam ascendentibus et descendentibus fuso dixi, *3. nes. cap. XXVIII*, vers. 12.

CAPUT SECUNDUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Primo, Jesus vocatus ad nuptias in Cana, aquam in vinum convertit. Secundo, vers. 13, efficit vendentem e templo. Tertio, vers. 13, Judæis petentibus signum, quo ostenderet se a Deo missum, hoc assignat: Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud.

1. Et die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ; et erat mater Jesu ibi. 2. Vocatus est autem et Jesus, et discipuli ejus, ad nuptias. 3. Et deficiente vino, dicit mater Jesu ad eum: Vinum non habet. 4. Et dicit ei Jesus: Quid mihi et tibi est, mulier? nondum venit hora mea. 5. Dicit mater ejus ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite. 6. Erant autem ibi lapidææ hydrizæ sex positæ secundum purificationem Judæorum, capientes singulæ metretas binas vel ternas. 7. Dicit eis Jesus: Implete hydrizæ aqua. Et impleverunt eas usque ad summum. 8. Et dicit eis Jesus: Haurite nunc, et ferte architriclino. Et tulerunt. 9. Ut autem gustavit architriclinus aquam vinum factam, et non sciebat unde esset, ministri autem sciebant, qui hauserant aquam, vocat sponsum architriclinus, 10. et dicit ei: Omnis homo primum bonum vinum ponit: et cum inebriati fuerint, tunc id quod

deterius est : tu autem servasti bonum vinum usque adhuc. 11. Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ; et manifestavit gloriam suam, et crederunt in eum discipuli ejus. 12. Post hoc descendit Capharnaum ipse, et mater ejus, et fratres ejus, et discipuli ejus; et ibi manserunt non multis diebus. 13. Et prope erat Pascha Judæorum; et ascendit Jesus Hierosolymam : 14. et invenit in templo vendentes boves, et oves, et columbas, et numularios sedentes. 15. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de templo, oves quoque et boves, et numulariorum effudit aes, et mensas subvertit. 16. Et his qui columbas vendebant, dixit : Auferte ista hinc, et nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis. 17. Recordati sunt vero discipuli ejus, quia scriptum est : Zelus domus tue conculcat me. 18. Responderunt ergo Judæi, et dixerunt ei : Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis ? 19. Respondit Jesus, et dixit eis : Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. 20. Dixerunt ergo Judæi : Quadraginta et sex annis ædificatum est templum hoc, et tu in tribus diebus excitabis illud ? 21. Ille autem dicebat de templo corporis sui. 22. Cum ergo resurrexisset a mortuis, recordati sunt discipuli ejus, quia hoc dicebat, et crederunt Scripturæ et sermoni quem dixit Jesus. 23. Cum autem esset Hierosolymis in Pascha in die festo, multi crederunt in nomine ejus, videntes signa ejus, quæ faciebat. 24. Ipse autem Jesus non credebatur semetipsum eis, eo quod ipse nosset omnes, et quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine; ipse enim sciebat quid esset in homine.

4. ET DIE TERTIA FACILE SUNT NUPTIÆ IN CANA GALILÆÆ; ET ERAT MATER JESU IBI. — « Die tertia, » a Christi abitu in Galilæam et a vocatione Philippi, cap. 1, vers. 43. Hoc enim ultimum est tempus a Joanne nominatum. Ita Origenes, Jansenius, Toletus et Franciscus Lucas. Aut potius « die tertia » a visitatione et conversione Andreae et Petri, cap. 1, vers. 35. Illa enim die cepit Jesus colligere discipulos suos se patefacere; inde ergo Joannes computat hic diem tertium, quo isdem planè se patefecit ostenditque se esse Messiam, per conversionem aquæ in vinum.

Armenice
veteris
dicitur
Christi.

Hoc ergo est chronotaxis horum Christi dierum. Christus baptizatus fuit a Joanne anno ætatis 31, die 6 januarii, uti habet Ecclesie et Patrum traditio. Eadem die a prandio recessit in desertum, ibique jejunavit per 40 dies. Cœpit ergo jejunium die 7 januarii, finit die 15 februarii; inde rediit in Nazareth, ibique mansit per 43 dies; mox 36 die a baptismo, ait S. Epiphanius, *heresi* 51, puta die 1 martii, Judei miserunt legatos ad Joannem Baptistam, qui rogarent an ipse esset Christus? abnuvit Joannes, dixitque Jesur esse Christum, uti audivimus, cap. 1, vers. 19. Inde postero die, puta 2 martii, venit Jesus ad Joannem, unde Joannes eum digito ostendens : « Ecce, inquit, agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, » cap. 1, vers. 29. Sequenti die, puta 3 martii, Joannes idem repetit, et coram discipulis duobus testatus est : unde illi viderunt Jesum, unusque ex cis Andreas fratrem suum Petrum ad Christum adduxit, cap. 1, vers. 35. In sequenti crastino, puta die 4 martii, Jesus vivi in Galilæam, ibique vocavit Philippum, vers. 43 : fuit hoc crastinum dies secunda ab

adventu Andreae et Petri ad Christum; inde die tertia, puta die 5 martii, nuptiæ hæc factæ sunt in Cana Galilææ. Unde S. Epiphanius, loco citato, ait nuptias hæc factas die 60 a baptismo Christi. Porro, idem S. Epiphanius, contra reliquos Patres et communem Ecclesie sensum, opinatur Christum baptizatum fuisse a Joanne, die 8 novembris, ac proinde inde sexagesimo die, scilicet die 6 januarii factas esse has nuptias in Cana, ibique Jesum aquam in vinum vertisse, scilicet in festo Epiphaniæ, quo ante 30 annos. Magi duce stella venerant ad Christum in Bethlehem, ibique eum adorarant. Additque in memoriam tanti miraculi, etiamnum eodem die 11 mensis Tybi (que apud nos est 6 januarii) quosdam fontes in vinum converti. Audi eum : « Quapropter etiam in multis locis usque in hunc diem, hoc fit quod tunc factum est divinum signum, in testimonium incredulis, velut testantur in multis locis fontes ac fluvii in vinum conversi : Cilyris quidem, urbis Carie fons, qua hora hauserunt ministri, et ipse dixit : Date archidriclimo. Testatur et in Gerasa Arabia fons similiter. Nos bibimus de Cilyris fonte; fratres vero nostri de eo qui est in Gerasa, in Martyrum templo, sed et multi in Ægypto de Nilo hoc testantur : quare in undecimo Tybi, apud Ægyptios omnes hauriunt aquam, et reponunt, tum in ipsa Ægypto, tum in multis regionibus. » Hinc nonnulli putant sequenti anno, qui fuit Christi 32, recurrente eodem die 6 januarii, nuptias hæc celebratas in Cana. Verum illas eodem anno, quo baptizatus est Christus, puta duobus mensibus a baptismo Christi, contigisse liquet ex historia gestorum Christi, quam per singulos dies (uti paulo ante

ostendi) hic perterrit Joannes. Ita Baronius et alii.

Dices : Cur ergo Deus idem miraculum conversionis in vinum quotannis renovavit, die 6 januarii? Respondeo : Causa est, quod Ecclesia illo die istud miraculum celebrat, esto illo die non contigerit; voluit enim Ecclesia tria miracula quibus Christus se primo mundo patefecit, eodem Epiphaniæ, id est apparitionis Christi, die recolere et celebrare; scilicet primo, adventum et adorationem Magorum duce stella; secundo, baptismum Christi, in quo vox Patris intonuit : « Hic est Filius meus dilectus; » tertio, conversionis aquæ in vinum in Cana. E tribus hisce duo priora contigerunt eodem die, scilicet sexta januarii, tertium vero post duos menses contigit, die 6 martii, ut dixi. Quod ergo illo die canit Ecclesia : « Hodie vinum ex aqua factum est ad nuptias, » idem est ac si diceret : Hodie ejus rei memoria apud Æthiopes recollitur et in Ecclesia publice quotannis celebratur. Ita Baronius, imo S. Augustinus, serm. 127 *De Temp.*; S. Maximus, serm. *De Epiphaniæ* et alii.

Simili modo olim in plerisque locis Occidentis, paschali tempore, quo solemne baptismum in Ecclesia peragi consuevit, a sicco aridoque fonte lapideo, episcopi ad baptismum usum aquæ exundare consueverunt, non quidem ad ipsam instandam diem, qua baptizatus est Christus, sed quod tunc temporis solemne baptismum in Ecclesia peragi consuevit.

Episcopi
in Cana
nuptiæ?

NUPTIÆ. — Syrus, *convivium*, scilicet nuptiale. Querens cujus fuerint hæc nuptiæ, et quis in iis fuerit sponsus. Beda, Rupertus, Lyranus, Carthusianus hic, et S. Thomas, II II, *Quest.* CLXXXVI, art. iv, ac Dom. Sote, in IV, dist. 27, *Quest.* I, ad 4, et alii putant sponsum fuisse S. Joannem Evangelistam, moti auctoritate S. Augustini, qui hic, *prefat. in Joannem*, ait : « Joannem Dominus de fluctivaga nuptiarum tempestate vocavit. »

An S. Jo.
mens?

Verum dico sponsum hic non fuisse S. Joannem; nam S. Joannes semper fuit virgo, unde nunquam uxorem duxit : hac enim de causa Christo fuit charissimus, et discipulus ille quem diligebat Jesus, quæ virgo virginem, qui virginitalis propositum per matrimonium nunquam infringisset, imo nunquam infringere destinasset, sed in eo constans per omnem vitam persistiturus erat. Ita docent S. Ignatius, Hieronymus, Augustinus, Epiphanius et alii, quos citat et sequitur Baronius, anno Christi 31. Quare quod S. Augustinus ait : « Joannem Dominus de fluctivaga nuptiarum tempestate vocavit, » intellige « nuptiarum » non inlarum, sed ineundarum, seu quas inire potuisset et more gentis inire debuisset, *q. d.* Christum Joannem juvenem advoavit ad se, ne de nuptiis ineundis cogitaret.

Petit S.
dicitur
mens?

Verisimilius ergo idem Baronius, secutus Nicephorum, lib. VIII *Histor.*, cap. xxx, censet sponsum in hisce nuptiis fuisse Simonem Apostolum, qui a Cana hæc cognominatus est Cananæus.

Additque Baronius ex Nicephoro locum hunc nuptiarum in Cana Galilææ, a S. Helena, Constantini Magni matre, insigni ecclesia hîdem erecta fuisse decoratum et nobilitatum. Simon ergo viso hoc Christo in nuptiis suis miraculo, sponsus a mundo valedicans, secutus est Christum, ab eoque in 12 Apostolorum numerum est cooptatus; atque hæc de causa Christus nuptias ejus adiit; atque eas adeundo, nuptias quidem honoravit, sed eum ab illis ad se evocando celibatum et apostolatam nuptiis prestare declaravit.

Tropologie : quomodo anima sancta per fidem, spem, castitatem, charitatem, religionem, quasi sponsa nubatur Christo, fusc ostendi, II *Corinth.* xi, 2, ad illa : « Respondi vos uni virginem castam exhibere Christo. » Ipsa ergo est nympha Christi, que relicto omnibus mudi illecebris, amore omniæ in Christum transfert, illique caput, id est mentem sensusque omnes obnubit et velat, ut supra nubes in celo cum eo jugiter versetur, illique se totam dedicat et consecrat. Quare illi optime conveniunt nuptiarum etyma, que assignat Festus, dum ait : Nuptias nonnulli a Græco dicitur censent; Græci enim novam nuptam vocant *νύμφη*; Cornificius, quod nova petantur conjugia; Curtius, quod nova ratio fiat; Alius et Cincius, quod flammæ (vel nuptialis) caput rubentibus obvolvatur, quod antiqui « obnubere » vocarunt, ob quam causam legem Parenstam jubere caput ejus obnubere, qui parentem necasset, quod est obvolvere. Hoc ultimum secutus Varro, lib. IV *De Lingua Latina* : *Neptunus* dicitur, inquit, quod mare terram obnubit, ut nubes celum : a nupta, id est operatione, ut antiqui : a quo *nuptia nuptusque*. Sic S. Isidorus, lib. IX *Etymolog.*, cap. vii : *Nuptia*, inquit, dicitur, quod vultus suos velent, translatum nomen a nubibus, quibus tegitur celum. Unde et nuptiæ dicuntur, quod ibi primum nubentium capita velantur; obnubere eam cooperire est ejus contraria *innubere*, hoc est inuupta, que adhuc vultum suum non velat. Hæcque Isidorus.

Nuptiarum etyma.

Talis Christi nympha fuit S. Oympha virgo et martyr, que ob formam a patre, Hybernæ rege, in conjugem appetita, fugiens in Brabantiam, in oppido *Geel*, non longe ab Antverpia, patris maru obruncta, noxile pro castitate oblii martyria : unde meruit ut emergence ejus sacra ipsane visitantes, a demoniis liberentur. Visitavi olim ejus templum, et virginem reveritus colui. Exstat Vila ejus apud Surium die 15 maii.

IN CANA GALILÆÆ. — Addit *Galilææ*, ad distinctionem alterius Cana, sive *Canana*, que erant sita in tribu Aser, juxta Sidonem : unde et Sidoniorum vocabatur, licet ipsa quoque esset in Galilæa, scilicet superiori, que gentium dicebatur, de qua *Josue* xix, 28, atque ejus incolæ fuit mulier Cananæa, cujus filiam Christus a demone libe-

avit, *Math.* xv, 22. Nunc vero nuptiarum Cana aita erat in tribu Zabulon, in medio Gallilee, puta in Galilea inferiore, supra vallem Carnelon, quæ nec circiter horis distans a Ptolemaide, tribus vero a Nazareth. Ita S. Hieronymus, in *Lociis Hebr.*; Adrichomius, Franciscus Lucas, Maldonatus et alii.

ET ERAT MATER JESU IBI, — « vocata tanquam familiaris ab his qui nuptias celebrabant, » ait Euthymius: Simon enim Chananæus, qui erat hic sponsus, fuit filius Cleophe, qui erat frater Josephi, sponsi B. Virginis, ut dixi *Lucæ* ut, 23. Josephi hic et deinceps non fit mentio, quia ipse jam obierat, ut ex hoc loco colligit S. Epiphanius, *har. c.* 8; Franciscus Lucas, Baronius et alii, licet ex reverso S. Cyprianus (vel quisquis est auctor), tract. *De Passione Domini*; et S. Ambrosius, in cap. XXIII *S. Lucae*, opinentur Joseph adhuc fuisse superstitem in passione Christi, ac æquanimiter fuisse S. Joannem a Christo sibi preferri in cura B. Virginis.

9. VOCATUS EST AUTEM ET JESUS, ET DISCIPULI EJUS, AD NUPTIAS, — tanquam consobrinus sponsi, puta Simonis Cananei. Porro Jesus « vocatus, » ait S. Chrysostomus, nuptiis adfuit, in quibus non dignitati suæ, sed nostræ consuluit utilitati; » nimirum ut *primò* consanguineis hunc honorem deferret, eorumque nuptias sua præsentia honestaret; *secundo*, ut daret exemplum humilitatis, adiens pauperum nuptias; unde S. Chrysostomus: « Qui non est dignatus, inquit, formam servi accipere, non est dignatus ad nuptias venire servorum; » S. Augustinus, serm. *41 De Verbis Domini*: « Erubescat, ait, homo esse superbus, quoniam factus est humilis Deus: ecce venit ad nuptias, qui cum apud Patrem esset, instituit nuptias; » *tertio*, ut in his sponsorum paupertati et famæ consuleret, convertendo aquam in vinum; *quarto*, ut per hoc miraculum se discipulis patefaceret, eisque se Messiam esse ostenderet; *ita Cyrillus*; *quinto*, ut nuptias approbaret, ac sua præsentia sanctificaret, itaque refelleret Encratitas et Tatianos mox futuros, qui nuptias quasi sordidum diaboli inventum damnabant. Ita S. Augustinus, serm. *41 De Temp.*; Cyrillus, Euthymius, Ammonius, in *Catena*, et Beda, homil. in *Dominica II post Epiphaniam*, quem audi: « Si nuptiis debita castitate celebratis culpa inesset, non ad eas Dominus venisset: bona castitas conjugalis, melior continentia vidualis, optima perfectio virginialis. Itaque Christus ex Virginie nascitur, ab eo intellexisset eum missum a Patre, ut per celestem doctrinam et miracula homines ad se et ad Deum converteret; imò dubitari nequit quia

Nathanaelem et Philippum, forte etiam Petrum et Andream, qui, cap. i, 40, tertio ab hoc die festum viderant illicque quasi magistro ad tempus adhererant: nam postea ad suam piscationem et navem redierunt; unde a Christo vocati ad apostolatam, constanter et adhererunt, *Math.* iv. 3. ET DEFICIENTE (Græce *ὀψιμαίοντα*, id est cum defecisset, eo quod pauper sponsus parum vini procurasset) VINO (1), DIXIT MATER JESU AD EUR: VINUM NON HABENT — sponsi cognati nostri; *q. d.* Consule ergo, o filii, eorum verecundiam, nec eorum invitatis confundantur; scio enim te id posse, cum sis Dei Filius, ac hoc tuam charitatem deesse æque ac providentiam, ut hic miraculum patrandò, te esse Messiam discipulis tuis et convivis omnibus ostendas. Ita S. Cyrillus, Chrysostomus et alii. Audi S. Bernardum, serm. in *Dominicam primam post Octavam Epiphaniæ*: « Compassa est enim eorum verecundia, sicut misericors, sicut benignissima. Quid, de fonte pietatis procederet nisi pietas? Quid, inquam, mirum, si pietatem exhibent viscera pietatis? Nonne qui ponunt in manu sua tenuerit dimidia die, reliqua diei parte pomi servavit odorem? Quantum igitur viscera illa virtus pietatis affect, in quibus novem mensibus requievit? Nam et ante mentem relepuit quam ventrem, et cum processit ex utero, ab anima non recessit. »

Nota modestiam Virginis; non enim postulat imperando, vel rogando: Fili, procura eis vinum; sed tantum eorum necessitatem indicat, atque: « Vinum non habent, » non dubitans Jesum pro sua providentia et charitate illis succursurum; sic quoque Martha et Magdalena, ægrotañs Lazaro, miserunt ad Jesum mandata, ut is eum sanaret, nec tamen id expresse pelunt, sed tantum dicunt: « Domine, ecce quem amas infirmatur. » Amaniti enim sufficit infirmitatem amati indicare: « Non enim amas et deserts, » ait S. Augustinus. Audi S. Bernardum, serm. *2 De B. Virgine*: « Et is quidem sermo certissimus index ingenitæ mansuetudinis, et virginalis verecundiæ fuit. Aliorum quippe verecundiam suam reputans, sustinere non potuit, non potuit vix dissimulare defectum. Ubi sane increpata est a filio (tanquam mitis et humilis corde), nec illi respondit, nec tamen desperavit, ministris admonens facere quod diceret eis »

Porro, certa fiducia impelrandi, tacite vinum hic a filio produci postulat mater, eo quod per 30 annos, quibus cum illo familiariter viverat, ab eo intellexisset eum missum a Patre, ut per celestem doctrinam et miracula homines ad se et ad Deum converteret; imò dubitari nequit quia

(1) Nuptias Judæorum per septem vel octo dies celebratas esse, patet ex *Gen.* xxiii, 27; *Jud.* xiv, 14. Vid. Lightfootum, *Hor. Hebr.* Ea vero quæ de defectu vini commemorantur, intelligenda sunt de die quinto, vel sexto, vel septimo nuptiarum. Vix enim credibile est die nuptiarum primo vinum defecisse.

Christus, valedicens matri, furus ad baptismum Joannis, indeque orsurus suum prædicandi officium, id ipsum expresse matri significavit: quare ipsa opportimum hic tempus rata, quo Jesus per miraculum sibi jam prædicare incipienti auctoritatem et fidem conciliaret, idipsum intrepide posita a filio, non dubitans quin Christus id facturus esset, tum ut matri et cognatis satisfaceret, tum ut sibi suæque dignitati et officio prospiceret.

Tropologicè: S. Bernardus, serm. *2 in Domin.* I post *Octavam Epiphaniæ*, loquens de myeticis animæ cum Deo nuptiis: « Hic, inquit, nonnquam vinum deficit, gratia scilicet devotioñis et fervor charitatis. Quoties mihi necesse est, fratres, post lacrymosas querimonias vestras, exorare matrem misericordiæ, ut suggerat suo benignissimo filio, quoniam vinum non habeatis? Et ipsa, dico vobis, charissimi, si pie a nobis pulsata fuerit, non deerit necessitati nostræ, quoniam misericors est mater misericordiæ. »

4. ET DICIT EI JESUS: QUID MIHI ET TIBI EST, MULIER (q. d. Quid mihi tecum in hac re est negotii?)

AN HIC NONDUM VENIT HORA MEA. — Nota, B. Virgo non ex ostentatione aut intemptive, insolenter vel indidcrete petiit hoc a filio miraculum fieri, ut opinantur S. Chrysostomus, Theophylactus et Euthymius; sed ex necessaria charitate et pietate: ita S. Cyrillus, Bernardus et alii: ergo in ipsa nulla fuit culpa: ergo non vera fuit Christi reprehensio; reprehendere tamen illam videtur, ut non ipsam, sed nos doceret in operibus theandricis, sive in rebus divinis et miraculis, ut parenti nil habent juris et auctoritatis, ita nec eorum affectibus et desideris, sed tantum Deo et charitati illa esse danda et exhibenda. Vide dicta *Lucæ* ii, 49 et 51. Sensus ergo est, *q. d.* Tu, o mater, in hac re mihi non es mater, sed quasi mulier externa, quia a te humanitatem accepi, non divinitatem, cujus ex hoc miraculum patrare, non secundum tuam et cognatorum desideria, sed juxta voluntatem Dei Patris mei: juxta illam ergo illud patrabò, quando venerit tempus et hora a Deo decreta. Audi S. Augustinum hic, tract. *40*: « Dicta est mulier secundum femineum sexum, non secundum corruptionem integritatis. » « Non dixit: Mater, sed: Mulier, tanquam Deus, inquit Euthymius. » « Significat, ait Beda, se divinitatem, quia miraculum erat patrandum, non temporaliter accepisse de matre, sed per æternitatem semper habuisse de Patre, » *q. d.*, ait Glossa Interlinearis: Quid est commune deitati meæ et tibi matri secundum carnem? Non tu genuisti delatam meam, que facit miraculum, ait S. Augustinus. Addit S. Chrysostomus: Ita loquitur, ne respectum esset miraculum (fictum), et ex composito simulatum; ab his enim qui indigebant, ògari oportuerat, non a matre (1).

NONDUM VENIT HORA MEA, — qua scilicet opportuna hoc miraculum edam; volo enim adhuc paulisper expectare, donec vinum omnino deficiat, idque omnes convive sentiant et videant, ut clarius et magis plium miraculum appareat, utque omnes advertant me hoc miraculum patrasse, itaque in me credant; qui enim necessitatem non præsentit, nec beneficium magnopere sentit. Ita S. Chrysostomus. Aliter quoque idem S. Chrysostomus et Theophylactus, *q. d.* Nondum venit hora mea, quia statui primum miraculum facere in Jerusalem, ultpote metropoli Judææ; sed ad preces tuas, o mater, propositum mutabò faciamque illud hic in Cana Galilee.

Aliter quoque S. Augustinus, *q. d.* Nondum venit hora passionis meæ, quia ostendam quid tibi et mihi sit, o mater, scilicet, me ex te veram assumpsisse naturam humanam tumque esse filium, *q. d.*, ait S. Augustinus: Cum infirmitas mea penderet in cruce, cujus mater es, tunc te agnoscam: commendavit enim matrem discipulo. Non est autem quod hic Mathematica occasionem sumant erroris, quasi Christus sub fato fuerit; nec enim sub necessitate siderum est eorum conditor: in potestate habebat quando mōberetur, sed ea ut nondum erant opportunum: vocandi prius erant discipuli, annuntiandum regnum cælorum, faciendæ virtutes, commendanda divinitas in miraculis et humilitas in passione mortalitatis: ubi vero tantum fecit, quantum sufficere judicavit, venit hora non necessitatis, sed voluntatis; non conditionis, sed potestatis. Hæc S. Augustinus fuse, ideoque ejus verba plura in paucis contraxi. Verum hæc symbolica et mystica sunt, non litteralia.

3. DICIT MATER EJUS MINISTRIS: QUODCUMQUE DIXERIT VOBIS, FACITE. — Tacet modeste mater, jureque cedit filio, utpote Dei Filio; aliqui enim, ait S. Bernardus, dicenti: « Quid mihi et tibi est, mulier? » vere respondere potuisset: « Quid matri est et filio? » Nam, ut ait Interlinearis et alii, etsi negare videtur filius, sed mater pietatem ejus, et ideo fiducialiter imperat ministris. Et S. Gaudentius Brixianus in hæc verba: « Non mandaret, ait, mater: Quodcumque dixerit vobis, facite, nisi Spiritu Sancto post partum plena, faciendi a Christo vini ex aqua universum ordinem prævidisset. » Sic et Eucherius ac Beda. Inde S. Bernardus, homil. *2* in hæc verba: « Manifeste, inquit, jam video, quod non velut indignans, aut confundere volens Virginis materis teneram verbum S. Scripturam usurpam esse negari nequit. Qua de re, adnotandum tamen est verba hæc, ex nostro quidem loquendi more justo, asperiora reipsa non essent, et ejusmodi formulæ viæ communis paulo duriores, leniri ad molliri vocis sono. Recte quoque multi observant, *quænt*, mulier, apud Græcos fuisse compellationem et allocationem feminarum honestissimarum, atque hæc voce minime iram et indignationem, sed observantiam et amorem significari. Vid. Dion. Cass. cap. u: Xenoph., *Cyrop.* vii, 3, 4.

(1) Formulam et ipsæ xai eai, quid mihi tecum rei est, vel contemptus, vel indignationis causa pluribus in locis

Christus hic ad nuptias quinquæ secussis.

cundiam, dixerit : quia mihi et tibi ? sed propter nos, ut conversos ad Dominum jam non sollicitet carnalium cura parentum. » Nam Christus mox obsequens matri, ut illam honoraret, miraculum patravit. Audi S. Chrysostomum : « Et licet ita responderit, maternis tamen precibus obtemperavit, etc., ut matri honorem exhiberet, et non contumax videretur matri, neve genitricem tam multis presentibus pudore afficeret. » Et Cyrillum : « Quamvis honor debeatur parentibus ostendit, cum statim ad actum propter matrem accessit. » Et Euthymium : « Nam quod eam plurimum honoraret, et ex aliis multis manifestum est, et ex eo quod ipsius complevit exhortationem. »

Petro, in his Virginis matris verbis, mira elucet ejus mansuetudo, pietas, charitas, prudentia, fiducia, constantia animique magnitudo.

6. ERANT AUTEM IBI LAPIDEE HYDRIS SEX POSITE SECUNDUM PURIFICATIONEM JUDÆORUM, CAPIENTES SINGULÆ METRETAS BINAS VEL TERNAS. — « Hydrie, » Varro, lib. IV De Lingua Latina, interpretatur aquales (33ae enim est aqua), id est vasa aquaria ad continendam aquam : hydrys ergo hic usus est Christus, ut clarior constaret nil in eis fuisse vini, ac consequenter clarior esset aqua in vinum conversio, in hydrys sive vasis aquarias mox ab ipso faciendi. Ita S. Chrysostomus, Theophylactus et alii.

SECUNDUM PURIFICATIONEM JUDÆORUM, — qua Pharisaei juxta traditiones suas, inter epulas sepe religionis causa manus lavabant; ut si quid immundi in mensa tetigissent, aqua ex hydrys sumpta se explarent et purificarent. Vide dicta Marti VII, 3.

Tropologie: S. Bernardus, serm. 4 in Domin. 1 pos. Octavam Epiphaniae : Sex hydrie purificatoriae, inquit, sunt sex virtutes animam purificantes. Audi eum illas enarrantem : « Prima hydria et prima purgatio in compunctione est, de qua legitur : Quoniam in quacumque hora ingemerit peccator, omnium iniquitatum ejus non recordabor. Secunda vero, confessio est. Omnia siquidem in confessione lavantur. Tertia, eleemosynarum largitio. Hinc enim habes in Evangelio : Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis. Quarta, remissio injuriarum, secundum quod orantes dicimus : Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Quinta est afflictio corporis. — unde et oramus, ut mundi per abstinentiam seo canonam gloriam. Sexta est obedientia praeparatorum, sicut audierunt discipuli, quod utinam audire mereamur et nos : Vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis. Nimirum quia non erant sicut hi quibus dicitur : Sermo meus non capit in vobis; sed in audita verbu obaudierant ei. » Reliqua deinde ita explicat et applicat : « Aqua replentur, ut in timore Dei custodiantur, quoniam timor Domini fons vitae; aqua, inquam, timor Domini

est, etsi minus sapida, sed optime refrigerans animam noxiis desideriis estuantem. » Et paucis interjectis : « Sed divina virtute aquae mutantur in vinum, quando perfecta charitas foras mittit timorem; dicuntur autem lapideae hydrie, non tam propter duritiam, quam stabilitatem; capientes singulae metretas binas vel ternas. Duae metretae duplex timor, ne forte tradi in gehennam, ne forte ab aeterna vita contingat excludi. »

CAPIENTES SINGULAE METRETAS BINAS VEL TERNAS. — Metreta graece idem est quod mensura, ita dicta ἀπὸ τῆς μέτρῃσιν, id est a metiendo. Metreta aequalis est Hebraeo ephi sive bato, continens congijs decem, ait Dioscorus, lib. V; vel, ut S. Epiphanius, lib. De Ponder. et mensuris, duodecim; congius autem sex continet sextarios, foliellas octo (1). Breviter Jansenius ex Roberto Censii, qui post Budeum accuratius de mensuris scripsit: Metreta, inquit, continet 72 sextarios Atticos, id est libras mensurales 108, hoc est Parisiis quartarios 12 et paulo amplius, hoc est poeula Belgica (vulgo potten) duodecim.

Verum advertit hic sextarium fuisse triplicem, scilicet Romanum, qui continebat 20 uncias aquae vel vini; Atticum, qui 13, et Hebraeum, qui 13 duntaxat uncias continebat, idemque erat quod Hebraeum log. Hic autem Hebraeus accipiens videtur. Quare metreta continens 72 sextarios 43 unciarum, continebat 72 libras et totidem uncias (libram enim accipio vulgarem 12 unciarum), quae unciae efficiunt sex libras, ut mirabilis sim fiant 78 librae. Quare metreta continebat foliellas italicos 13 et foliellas duas. Unum enim boecale italicos 13 et foliellas 4 uncias, id est uncias 64. Foliella vero est quarta pars boecalis, continens uncias 16. Quare hydrie, quae vulgo ostenduntur, quasi reliquiae nuptiarum in Cana Galilee, videntur supposititiae; sunt enim metretis jam dictis minores, et facile portatiles. Vide quae de mensuris annotavi in fine Pentateuchii. Hydria ergo continens duas metretas, continebat 27 boecales. Sex ergo hydrie continebant 162 boecales: tantum ergo vini ex aqua hic effecit Christus; sine hydrie des tres metretas, quolibet hydria continebat 40 boecales et duas foliellas : quare sex hydrie continebant 240 boecales cum 12 foliellis, puta pene integram vini botiam; tota enim Romana continet boecales 236. Sic ergo pene botiam vini hic in instanti produxit Christus.

Denique Franciscus Lucas : Metreta, inquit, idem erat Graecis quod Hebraeis bath, sive balus. Bath autem continet sex hin, hin 12 log, log sex ova gallinacea communia : quare bath, sive metreta, capit ova 432.

7. DICIT EIS JESUS : IMPLERE HYDRIAS AQUA, ET IMPLERUNT HAS USQUE AD SUMMUM. — Querit

(1) Metreta Attica continebat 14 congius, Gall. 88 libras 84 centii.

S. Chrysostomus : « Sed cur ipse (Christus) hydrias aqua non implevit, deinde in vinum vertit, sed ministris implendas mandavit? » Respondet recte ut miraculi ipsos testes haberet, qui aquam haurissent, ne qua fraus, ne quod praestigium putaretur.

AD SUMMUM, — ne, si quid vacui mansisset, Christus aquae vinum potens superfudisse putaretur, quod aquae subjectae vini saporem communicaret, ac consequenter non mutasse aquam in vinum.

8. ET DICIT EIS JESUS : HAURITE NUNC, ET FERTE ARCHITRICLENO. ET TULERUNT. — « Haurite, » q. d. Ex hydrys magnis haurite, et pronite in poculis minoribus, quae portatilia sunt, ac ferte ad architriclenum, ut is, qualis sit hic potus, quale, inquam, et quam praestans vinum, djudicet. Haec enim dicens Christus, subito omnipotenti sua vi, totam aquam sex hydriarum in vinum convertit. Audi Nonnum : « Subito factum est miraculum, et versicolor aqua mutavit fluore rubescente colorem niveum in liquorem vini nigri. » « Quid enim, ait Cyrillus, omnipotenti Deo difficile, aut quomodo qui a nihilo ad esse res omnes provocat, non multo facilius unum ad aliud permulabit atque tranquet? » « Sed cur, interrogat Chrysostomus, antequam implerentur, ex nihilo non fecit miraculum, quod longe fuisset admirabilius? » Respondet : « Hoc profecto mirabilis, non tamen ita credibile, et quod tam facile potuisset multitudini persuaderi : hac de causa miraculorum magnitudinem nonnunquam consulto imminuit, ut facilius crederentur. »

Ex hac conversione aquae in vinum, Patres probant conversionem panis et vini in corpus et sanguinem Christi in Eucharistia, adduntque magis videri miraculum, quod Christus aquam in vinum, quam quod vinum in sanguinem converterit : vinum enim propinquius est sanguini, quam sit aqua vino. Ita S. Cyrillus Hierosolymitanus, catechesi 4 Mystag. : S. Cyprianus, in epist. Contra Aquearios ; S. Irenaeus, lib. III, cap. XI, et S. Isidorus Pelusiota, lib. I, epist. 393. Qui quaerens cur Christus hoc miraculum voluerit esse primum? Respondet mystice, ut quod legi deerat, suppleret : « Quoniam namque, inquit, illa in aquis duntaxat baptizabat, ipse suo cruce sacram initiationem perfecti, utrumque in seipso miscens, ac legem cum gratia copulans ; » aqua enim symbolum fuit legis veteris, quae omnia operum purificabat, sed purificatione corporali duntaxat. Vinum vero symbolum est sanguinis Christi, qui in cruce fusus animas expiat ; Christus enim vinum in sanguinem suum convertit in Eucharistia. Christus ergo initio sua praedicationis mutans aquam in vinum, significabat se legem Moosaicam, instar aquae inspidam et frigidam, conversurum in Evangelium gratiae, quae instar vini est generosa, sapida, ardens et efficac.

ARCHITRICLENO. — S. Gaudentius (et ex eo Baronius, qui asserit hanc esse traditionem) : Nuptiae, ait, cum fierent apud Judaeos, unus e sacerdotibus dabatur, qui morem disciplinae legitime gubernaret, curamque pudoris ageret conjugales, simul et convivii apparatus, ministros alique ordinem dispensaret : Inde Architriclenus, id est triclunii, sive mensarum et convivii praefectus dicebatur, qui apud Gentiles Modimperator vocabatur, de quo multa dixi Beckh, cap. XXXII, vers. 4 (1). Unde non mirum hinc honestati, adeoque honesto nuptiarum convivio Christum et B. Virginem interfuisse. Jubet ergo Christus aquam in vinum a se conversam ferri architricleno, quia is ex officio et sollicitudine magis sobrius erat, aequae ac saporum vinorumque magis peritus, ideoque optime de hoc vino ejusque bonitate et excellentia iudicare poterat, et miraculum hoc Christi apud omnes celebrare. Ita S. Chrysostomus et Theophylactus.

ET TULERUNT — liquorem ex hydrys in scyphis haustum, quem jam in vinum esse conversum suspicabantur ex odore et colore. Verisimile est enim Christum aquam in vinum rubrum convertisse, tum quia in Palestina non nisi vini rubri est usus; tum quia id asserit Nonnus, Franciscus Lucas et alii; tum ut clarior appareret vere aquam in vinum esse conversam. « Tulerunt » ergo gaudentes se ad tantum miraculum Christe observasse et cooperatos esse; non parum enim ad hoc miraculum contulit, ipsorum promptum in haurienda aqua ministerium et obedientiam.

9. UT AUTEM GUSTAVIT ARCHITRICLENUS AQVAM VINUM FACTAM (id est vinum in quod aqua erat conversa), ET NON SCIEBAT UNDE ESSET, MINISTRI AUTEM SCIEBANT, QUI HAUSERANT AQVAM, VOCAT SPONSUM ARCHITRICLENUM, 10. ET DICIT EI : OMNIS HOMO PRIMUM BONUM VINUM PONIT; ET CUM INEBRIATI FERUNT, TUNC ID QUOD DETERIUS EST : TU AUTEM SERVASTI BONUM VINUM USQUE ADHUC. — « Gustavit : » non creditur omnino odori et coloru rubro esse vinum; sed insuper gustavit, ac deprehendit optimum et praestantissimum esse hoc vinum; gustus enim certius de vino judicat, quam visus vel odoratus.

ET CUM INEBRIATI (id est exhamulati) FUERINT. — Ehbrietas enim sepe in Scriptura vocatur liberatio potus mentem exhalans, sed rationis usu canon non privans : si enim convivii hic fore viderent ebrui, utique Jesus eis aquam in vinum non mutasset; fovisset enim et auisset eorum ebrietatem; sed postius potioni nimis imposuisset,

(1) Juxta Westenium et alios, non debet Architriclenus confundi cum convivii praeside, qui Graecis dicebatur ὑποκρίτης, praesides, vel ἑταίρος; Latinius, Modimperator, Arbitr, Dictator, qui a convivio ex eorum numero delibebatur, aut forte constituebatur, ut summa auctoritate convivio praesesset, leges bibendi daret, etc. Architriclenus ita a Joanne describitur, ut apparet eum non sua cum convivio ad mensam accubuisse, sed fuisse servum, xavivii reliquorumque servorum praefectum. Vide Wachii Dissert. de Architricleno.

Architricle-
nus quis
est?

Ehbri-
tas in S.
Scriptura
ut exprit.

Qui hic
minte-
lum et
Christi
peius?

eosque domum amandasset. Idem fecisset beata Virgo.

Tunc id quod deterius. — Ratio est, quod stomachus vino refertus, minus recte iudicat de vino, sed qualemque vinum, esto-deterius sit, iudicat esse bonum, et priori simile, quia ipsum sapit et eructat; ipso enim est plenus. Hic est typus fallacie mundi, qui initio res speciosas oculis obijcit, deinde sub iis deteriores et viles inducit, itaque sui amatores decipit et illudit.

Tu autem servasti bonum vinum esque adhuc. — Hinc liquet præstanti fuisse hoc vinum, et potest opus Christi et divinum; Dei enim perfecta sunt opera. Sic panes a Christo multiplicati ad alendum quatuor hominum millia, fuere sapidissimi instar manna. «Ejusmodi enim sunt Christi miracula, alii Chrysostomus, ut quæ natura perfecta sunt, longe pulchriora melioraque reddantur, ita et in aliis distortum membrum quod sanabat, validius reddebat.»

Omnia hæc concinne acta et ordinata fuere a Christo, ut testatus et celebris foret miraculum. Architriclinus enim vocavit sponsum, sciscitans unde esset hoc vinum? Ille se nihil de eo scire respondit: quare a ministris rei seriem intelligentes, adierunt hydrias, atque omnes eodem vino prestanti plenas repererunt: quare in Jesu auctoritas et benefactoris sui laudes erumpentes, ipsi ingentes egere gratias, ac miraculum convivis omnibus enarrarunt et celebrarunt. Jesus vanam gloriam fugiens recessit, prius moneus ut vino hoc moderate uterentur, ad Dei laudem et gratiarum actionem. Addit Franciscus Lucas: Singuli stupore et gaudio pleni aliquot ex vino illo ex aqua facta, etiam secum in vasculis domum auferre contenderunt, quod vel darent aliis quoque gustandum, vel ad longam servarent memoriam.

11. HOC FECIT INITIUM SIGNORUM JESUS IN CANA GALILÆE; ET MANIFESTAVIT GLORIAM SUAM (SUAM omnipotentiam et divinitatem), ET CREDIDERUNT IN EUM (id est credere perrexerunt, in fide ejus confirmati sunt) DISCIPULI EJUS, — quinque superiores nominati, scilicet Andreas cum socio, Petrus, Philippus et Nathanael.

INITIUM. — Hinc passim Patres et interpretes docent hoc miraculum fuisse absolute primum, quod Christus publice fecit, ad fidem prædicationi suæ faciendam. Hinc ergo refellitur liber *De Infantia Salvatoris*, quem damnat Gelasius Pontifex, quasi ab hæreticis confictum, in quo narratur Christum, dum puer esset, publice miracula patrasse; nil tamen vetat, ait Maldonatus, si eum privata subinde fecisse concedamus, ac per miraculum subinde inopia parentum succurrisse fateamur: unde is animala fuisse videtur mater, ut simile hic a Christo miraculum fieri preteret, et constanter idipsum ab eo expectaret. Verum poterat Christus succurrere necessitati matris, peculiari aliqua providentia, citra miraculum.

Hinc collige hoc miraculum mox a baptismi Christi contigisse: nam post baptismum statim cepit prædicare et doctrinam suam miraculis confirmare, uti superius ostendi.

Quæres, cur Christus voluit primum hoc solum esse miraculum? Respondeo: Quia maxime congruum erat illud loco, tempori et personis. Per hoc enim statim innotuit omnibus suis cognatis, civibus et Galilæis. Vinum enim est potus nobilissimus, qui Deum et homines lætificat, *Judic.* cap. ix, 13. Unde Noe statim a diluvio vinum adinvenit fuitque typus Christi hic vinum efformantis, *Genes.* ix. Vide quæ de vini commodis dixi *Ecclesi.* cap. xxxi, vers. 33 et seqq. Rursum Christus hoc miraculo ostendit se esse qui, ut ait S. Augustinus, «omni anno hoc facit in vitibus,» dum in eis succum aqueum in vinum convertit. «Hoc ergo miraculo, ait S. Chrysostomus, manifeste ostendit se eum esse, qui in vitibus aquam transmavit, et qui pluviam per vitis radice in vinum vertit, cum quod in planta longiori temporis spatio efficitur, id repente in nuptiis operatus est.» Quid enim aliud est vinum, nisi aqua in vite radiis solis percolata?

Symbolica causa est, quod vinum aptissimum sit symbolum gratiæ, charitatis, devotionis, fervoris, fortitudinis, quas suis suggerit Christus. Unde S. Bernardus, in *Sermonibus*, «Triforme, ait, vinum est in scypho Dei, rubicundum in longanimitate Sanctorum, quod lætificat Isaac in agilitudine; album in remuneratione justorum, quod inebriatur Noe; nigrum et acidum in damnatione pravorum, quod Jesus gustat, sed non vult bibere.»

Allegorica causa fuit, quod hæc nuptia representabant connubium Christi cum humana natura, factum in incarnatione Christi: unde hoc quoque factum est tertio die, id est tertio mundi statu; primus enim status fuit in lege natura, secundus in lege Mosis, tertius in lege Christi. Idipsum pariter factum est in Galilæa Gentium, quia Christus ad illud vocat omnes Gentes. Item in Cana Galilææ, hoc est in possessionis transmigratione, id est in populo Christiano, qui est possessio Christi, ejus sanguine empta, ideoque et terra in cælum transmigrat. Hic Christus dicit vinum, id est Evangelicam doctrinam et gratiam, quæ mentem fidelis lætificat et inebriat; Item vinum in sanguinem Christi coarctum in Eucharistia, de quo Zacharias, cap. ix, vers. ultim.: «Quid, inquit, bonum ejus est, et quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, et vinum germinans virgines?» Ubi multa dixi de hoc vino.

Topologica causa fuit, ut per hæc nuptias et vinum significaret conjunctionem et quasi connubium anime nostræ, per gratiam et charitatem, cum Christo et Deo. Hæc enim fit in Cana Galilææ, id est in possessione istius mundi, et quo in cælum assidue transmigramus. Adest

mater Jesu, id est virginis castitas, et discipulorum Christi simplicitas et fides in Jesum, qui, cum humiliter agnovimus vinum devotionis, et fervoris nobis defecere, illudque ab eo flagitaverimus, ipse aquam, quæ est in sex hydriis, id est omnem animo nostræ virium dissolutionem et molliam convertet in vinum sapidum celestis gratiæ, quo non tantum nos, sed et alios recreemus, inebriemus, ac amore Dei incalescere faciamus.

Anagogice, nuptiæ agni perficientur in celo, ubi Christus dabit nobis vinum novum et nectar divinum. Tunc enim inebriabimur ab ubertate domus Dei, et torrente voluptatis suæ potabit nos. Vide dicta *Apoc.* i, 19 et seq.

12. POST HOC DESCENDIT CAPHARNAUM IPSE, ET MATER EJUS, ET FRATRES EJUS, ET DISCIPULI EJUS, ET IBI MANEBUNT NON MULTIS DIEBUS. — Peractis nuptiis in Cana, Jesus cum matre et suis rediit domum, puta in Nazareth, quæ quia altiori loco sita erat, hinc Jesus ex illa proficiens Capharnaum, quæ urbs erat loco declivior ad mare Galilææ, dicitur eo descendisse. Causa descensus fuit, quod Jesus nollet in Nazareth, utpote urbe ignobili et exili, ubi a suis civibus quasi faber et fabri filius contemnebatur, prædicationis et doctrinæ suæ sedem constituere, sed ad hoc destinabat Capharnaum, utpote urbem ob mare et mercem celebrem, et populis frequentem, ut ad plures prædicationis suæ fructus dimanaret, ut patet *Matth.* iv, 13.

Porro hic descensus; et hoc iter Christi contigit ante incarcerationem Joannis Baptiste, ut clare colligitur ex cap. iii, 24, et cap. iv, 1, alius ergo fuit hic Christi descensus, ab illo de quo agit *Matth.* iv, 13. Ille enim contigit post incarcerationem Joannis, cum Christus de facto habitationem suam transfudit Capharnaum, ibique publicam suæ doctrinæ et prædicationis scholam aperuit. Illic vero eandem duntaxat præparare, et quasi inchoare cepit, ut pluribus immotesceret, pluresque discipulos colligeret. Fuit ergo hic obiter, et quasi in transitu, ut scilicet inde pergeret Hierosolymam, ad instans Pascha celebrandum. Ita Jansenius.

ET FRATRES EJUS, — id est cognati et consobrini Christi, puta Jacobus Minor, Joseph, Simon et Judas, *Matth.* xiii, 33. Item Joannes et Jacobus Major: hos enim avide verba sua cælestia audientes, paulo post in discipulos, ac tandem in Apostolos elegit.

13. ET PROPE ERAT PASCHA JUDEORUM (1), ET ASCENDIT JESUS HIEROSOLYMAM. — Fuit hoc primum Pascha, tertio mense *Nisan*, sive martio, post Christi baptismum, qui contigit die 6 januarii.

14. ET INVENIT IN TEMPO VENDENTES BOVES ET

(1) Τῶν ἑβδομῶν addit Joannes, quia scribit Ecclesiæ quæ maxima ex parte gentibus collectæ erant, ut in *Proœmio* annotavimus.

OVES, ET COLUMBAS,

NUMULARIOS SEDENTES.

15. ET CUM PERCISSET QUASI FLAGELLUM DE PUNICULIS, OMNES EIECIT DE TEMPO, OVES QUOQUE ET BOVES, ET NUMULARIORUM EFFUDIT ES, ET MENSA SUBVERTIT.

16. ET HIS QUI COLUMBAS VENDEBANT, DIXIT: AUFERE ISTA HINC, ET NOLITE FACERE DOMUM PATRIS MEI, DOMUM NEGOTIORUM. — Hæc omnia explicuit, *Matth.* xxi, 12. Tantum nota aliam esse hæc ejectionem vendentium et templo, ab illa de qua agit *Matth.* xxi: illa enim contigit paulo ante passionem Christi, hæc vero initio prædicationis ejusdem; hæc enim pie et recte, et ordine congruo, Christus a religione et domo Dei pediri voluit, ex ea ejectionem vendentes illam profanantes. Idem Christi exemplo facit visitor, reformator et concionator Apostolicus.

17. RECORDATI SUNT VERO DISCIPULI EJUS, QUI SCRIPTUM EST (PSAL. LXVIII, 10): ZELUS DOMUS TUE COMEDIT ME. — Zelus hic fuit iusta Christi indignatio, ait Euthymius, aut potius ardor æstus animi, ad amolendum ea que Deum (quem summe amabat) Deique honorem offendeant; qui proinde iram et indignationem, quasi cotam assumpsit, ut eo se acueret, et adactar se, suam vitam et famam, pro tuendo Dei honore exponeret. Hoc enim fecit Christus hic coram avaris et superbis Scribis et Phariseis sibi avversantibus. Sensus ergo est, q. d. «Zelus,» id est fervor ardensque studium procurandæ gloriæ templi tui, in quo tu, o Domine, quasi in domo tua habitas; atque indignatio, quam in vendentes, qui illud profanant et pessumdant, concepit, «comedit me,» id est absorbit me; Symmachus: *consumpsit, exedit me*, sicut ignis ferrum ignicæ. Illud consumit et in se transmutat, ut jam non ferrum, sed merus ignis esse videatur.

Querit S. Augustinus: «Quis comeditur zelo domus Dei?» ac respondet: «Qui omnia, quæ forte ibi videt perversa, satagit emendare; non quiescit si emendare non potest, tolerat, gemit, et apud se dicit: Tabescere me fecit zelus meus, quia oblitus sum verba tua inimici mei,» *Psal.* cxviii, 139. Unde Beda hic: «Zelumur et nos, fratres, inquit, domum Dei; si viderimus fratrem, qui ad domum Dei pertinet, superbie tumidum, detractionibus assuetum; si christiani servientem, si luxuria enervatum, si iracundia turbidum, si alii cuiquam vitio substratum, studeamus, in quantum facultas suppetit, castigare, polluta ac perversa corrigere: et si quid de talibus emendare nequimus, non sine acerrimo mentis sustinere dolore, et maxime in ipsa domo orationis, ubi corpus Dei concentratur, ubi angelorum presentia semper adesse non dubitatur, ne quid ineptum fiat, ne quid nostram fraternam orationem impediatur, totis viribus agamus.»

Plura de zelo dixi *Deuter.* xxxii, 10, et *Ecclesi.*

XLVIII, 4; ad illa: « Surrexit Elias quasi ignis, et verbum ipsius quasi facula ardebat. » Elias enim zelans pro Deo, fuit typus Christi zelantis pro domino Dei. Vide et quae de zelo Pauli dixi, proemio in *Acta Apostolorum*, num. 99 et alii.

18. RESPONDERUNT ERGO JUDEI, ET DIXERUNT EI: QUOD SIGNUM OSTENDIS NOBIS, QUIA (QUOD) HIC FACIS? — *q. d.* Quod miraculum profers, quo ostendas te vendentem praeter morem ejicere e templo; auctoritate accepta a Deo? nam ab homine, *v. g.* a pontifice, vel a praeside te nullam habere simus. Insinuaverat enim Christus se a Deo missum, imo se esse Dei Filium, nam dixerat vers. 16: « Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis. » Petunt ergo ut ipse miraculo probet se esse Dei Patris Filium, et Messiam; sicut Moses signa et prodigia de caelo ostendit, ait Rupertus, quibus Pharaoni et Aegyptiis demonstravit se a Deo mitti; ad educendum Hebraeos.

JUDEI, — solliciti ementes et vendentes, quo e templo ejector, eorumque fautores et amici, vel patroni, praesentim sacerdotes et Scribae; hos enim pungebat et urebat Christi animositas, quod ab eo et lucris suis privati, et publica ignominia notati forent.

Para. 19. 19. RESPONDIT JESUS, ET DIXIT EIS: SOLVITE TEMPLUM HOC, ET IN TRIBUS DIEBUS EXCITABO ILLUD. — Apposite auctoritatem suam in templum probat, per potestatem suam reaedificandi templum.

TEMPLUM HOC, — puta corpus meum, quod Christus hic manu ad pectus admota demonstrabat. Ubi nota, corpus Christi vocari templum, quia in eo inhabitabat plenitudo divinitatis, non tantum per gratiam, ut inhabitat in nobis, sed corporaliter et personaliter, *Coloss. II, 9.* Ita Cyrillus, *q. d.* Vos, o Judei increduli, petitis a me signum sive miraculum, in ego vobis illud assigno; nimirum mecum a morte resurrectionem, quod quidem vobis, quia increduli estis, obscurum nunc est, sed illud paulo post intelligitis, vel facile intelligere poteritis, cum me videbitis die tertia resurgere; inde enim cognoscetis, quis, qualis et quantus ego fuerim; nimirum me fuisse dominum corporis mei, ut illud ad libertatem mori sinam et rursum vivificem; ac consequenter me multo magis dominum hujus esse dominum, utpote quod corporis mei sit typus et umbra, ac praeside potestatem me habere vobis vendentes et ementes ex illo ejiciendi. Ita Beda.

Porro, Christus corpus suum potius vocat « templum, » quam aliud quippiam, quia lis haec in templo et de templo agebatur, eo quod ex illo vendentes ejecisset, *q. d.* Ut scialis, o Judei, me dominum esse templi, « solvite, » id est permitto ut solvatis, ac scio reipsa vos soluturos templum corporis mei, cum me crucifixerit et occiderit, et ego intra tres dies propria virtute, ait Cyrillus, resuscitabo illud, quasi dominus illius; ac multo magis templi vestri materia-

lis et inaninis, quod tantum figura est templi animali et divini, puta corporis mei. « Solvite, dixit, ait Euthymius, non adhortans eos ad sui interfectionem; sed quia cognovit quod facturi erant, figurativo sermone praedixit: solvite ergo, sive in terram subvertite, ab anima separate, et conjunctionem, quae cum illa est, dissolvite. » Ita Euthymius.

20. DIXERUNT ERGO JUDEI: QUADRAGINTA ET SEX ANNIS EDIFICATUM EST TEMPLUM HOC, ET TU IN TRIBUS DIEBUS EXCITABIS ILLUD? — Nota: ter edificatum fuit templum Judaeorum: primo, a Salomone, per septem annos, III *Reg. VI, 1.* De hoc non agitur hic, tum quia fuit perfectum annis septem, non 46; tum quia jam pridem combustum et funditus eversum fuit a Chaldeis, quare a Christo hic designari non potuit.

Secundo, post reditum e captivitate Babylonica templum a Chaldeis combustum, reaedificatum fuit a Zorobabele et sociis, anno primo Cyri, regis Persarum, usque ad annum sextum Darii Hystaspis, I *Esdra III, 6*, quod spatium multi putant fuisse 46 annorum, de hisque hic loqui Judeos. Ita S. Chrysostomus, Beda, Theophylactus, Euthymius, Eucherius, Toletus, Jansenius, Maldonatus hic, et Eusebius, in *Chronicon*, qui annos 46 sic computant. Cyrus regnavit annos 30, Cambyses, ejus filius et successor, annos novem, Magi annum unum, quibus successit Darius Hystaspis, ejus anno sexto perfectum fuit templum: adde omnes hos annos, et invenies 46. Verum hic computus errat; nam annus primus Cyri, quo ipse Judeis dedit facultatem reaedificandi templum, intelligitur non regni, quo scilicet ipse cepit regnare in Perside, regnavitque deinde per 30 annos; sed monarchiae, quo scilicet ipse, capta Babylone et occiso Balthazare, monarchiam a Babyloniis transtulit ad se et Persas, ac simul Judeos in Babylone captivos liberavit liberosque in Judaea remisit, data simul potestate reaedificandi templi. Quae omnia fecit Cyrus anno 27 regni sui, qui fuit primus monarchiae ejus, quae tantum tres annos duravit; nam Cyrus tres tantum annos regnavit ut monarcha; tertio enim anno occisus est a Tomyri, regina Scytharum. Id ita esse ostendi I *Esdra III, 6*; quare ab anno primo Cyri, quo coepit fabrica templi, usque ad sextum Darii, quo coepit est, non fluxerit 46 anni, sed 15 duntaxat: Cyrus enim tres annos regnavit ut monarcha, hinc successit filius Cambyses, qui post Cyrum patrem sex duntaxat annis regnavit, deinde Magi per septem menses, denique Darius Hystaspis, cujus anno sexto consummatum fuit templum. Adde omnes hos annos, et invenies quindecim duntaxat. Fieri tamen potuit, ut Judei chronologiae profane ignari, computarint hic non 15, sed 46 annos; quia scilicet computabant annos 30 regni Cyri, non tres monarchiae duntaxat; nec mirum eos in hoc computu errasse, cum in

eodem errarint tam multi Interpretes cruditi, Graeci et Latini, quos paulo ante citavi. Potuerunt ergo Judei hic annos 46 tribuere fabricae templi Zorobabelis, et de eo hic loqui.

Tertio, templum hoc reaedificatum fuit ab Herode Aetatonita, qui infantes occidit in Bethlehem, ac ut regnum Judaeae sibi suisque posteris associarere et a Judaeis haberetur versus Messias, templum eis novum erexit. Et de eo hic loqui Judeos valde est verisimile, ex pronomine *hoc*, quod praesens demonstrat templum, cum duo priora jam pridem essent quasi diruta, ut demonstrari non possent. Coepit autem Herodes hanc suam tertii templi fabricam, anno regni sui 18, tunc enim suam de aedificando templo voluntatem indicavit, teste Josepho, lib. XV *Antiq.*, cap. XIV. Quare cum Christus natus sit sub anno regni Herodis 35, ut ostendi *Luca II, 1*, sequitur a coepit hoc tertio Herodis templo usque ad nativitatem Christi fluxisse 16 annos, quibus adde annos 30 vite Christi, habebis 46, quos querimus: anno enim 30, quo Christus baptizatus est, haec Christi cum Judaeis disputatio contigit, initio praedicationis suae. Ita Baronius, anno Christi 31.

Dices: Josephus loco citato asserit Herodem octo annis perfecisse templi fabricam, ubi ergo sunt 46 anni? Respondeo, Herodem octo annis perfecisse templum, quoad primarias templi partes, scilicet Sanctum, et Sanctum Sanctorum; tamen multis deinde annis in eodem expoliendo per se et posteros suos laborasse, usque ad annum Christi 30, nam in extraendis atris, portibus omnique ejus ornatu intrinseco et extrinseco, tandem laboravit octodecim hominum millia, teste eodem Josepho, lib. XX *Antiq.*, VIII. Sensus ergo est, *q. d.* Per 46 annos in hoc templo erigendo et ornando laborarunt, et etiamnum laborant octodecim hominum millia; et tu solus tantumdem spatii tridui efficies?

Denique nonnulli censent Judaeos loqui de utroque templo, scilicet Zorobabelis et Herodis; hoc enim tam duplex, quam simplex, sive unum idemque fuit templum: Herodes enim non tantum templum exstruxit quam vetus Zorobabelis ornavit; partem enim ejus deposuit duntaxat, ut alius, augustius et ornatus erigeret, uti ex Hegesippo et aliis nervose probat Vilalpandus, lib. V *De Templo*, disput. 4, cap. LXVII et LXVIII, idemque ego multis ostendi *Aggari II*, vers. 10. Templum ergo a Zorobabele 15 annis aedificatum, postea per patres annos auctum et ornatum fuit a Machabeis, a Simone, Onie filio Pontifice, *Ecti. I, 4*, et ab Herode, quorum annos omnes si computes, facile reperies 46. Ita Arias et Franciscus Lucas hic, ac noster Gaspar Sanchez, *Zachar. I, 42*. Sic Basilica S. Petri Romae nova (veteri Constantini Magni diruta) aedificata est per centum annos, ac etiamnum in ea continuo aedificari videmus, nunc turres, nunc al-

taria, nunc saecula, nunc columnas, nunc testitudinem, nunc incrustationem, etc. (1).

Symbolice, 46 anni fabricae templi significant totidem diebus fabricatum esse corpus Christi. Audi S. Augustinum, lib. XIV *De Trinitate*, cap. v: « Numerus hic perfectioni corporis Christi congruit; quadragesies enim sexies semel, fuit ducenta septuaginta sex, scilicet novem menses et sex dies; tanto autem tempore perfectio corporis Christi ad partum perducta; conceptus enim VIII kalendas aprilis, qui et passus, natus VIII kalendas januarii. » Idem, lib. LXXXIII, *Quest. LVI*: « Dicitur conceptio humana sex primis diebus lactis habere similitudinem, sequentibus novem converti in sanguinem, deinde duodecim solidari, reliquis duodecim perfecte formari, deinde usque ad partum augeri, qui numerus facit quadraginta quinque, addito uno (quod significat summam) quadraginta sex; quae multiplicata per senarium, qui est hujus ordinationis caput, fiunt ducenti septuaginta sex; itaque quot anni fuerunt in fabricatione templi, tot fuerunt in perfectione corporis Domini. » Idem, in *Jonn.* hic tract. 10: « Christus de Adam corpus accepit; Graece autem *Avatoh* est Oriens, *Occidens*, *Septentrio*, *Meridies*, quorum prima litterae faciunt nomen Adam, nempe a quatuor ventis colligendis electi, cum venerit Dominus ad judicium, habent et litterae nominis Adam numerum quadraginta sex, secundum Graecos; « enim notat unum, *d* quatuor, rursus « unum, *e* quae quadraginta: ita fiunt quadraginta sex. » Eadem habet Beda, S. Cyprianus (vel quisquis est auctor), tract. *De Sion et Sina*; Clemens Alexandrinus, lib. VI *Strom.*, et alii.

Tropologicae anima fabricat sibi templum virtutis et perfectionis, servando quatuor Evangelia et decalogum (quater enim ducta in 10 faciunt 40, qui est numerus solidus, virtutis solidus et perfectus index) per senarium hujus hebdomadae, id est vite.

21. ILLE AUTEM DICERAT DE TEMPO CORPUS VESTRUM. — Querit S. Chrysostomus: « Quare dubitantibus non aperuit se templum carnes suam appellare? » ac respondet: « Quoniam ipsius verbis fidem non habebant, imo si id appropius, Judaei irriserunt eam, et pejus eum tractassent. »

22. CUM ERGO RESURREXISSET A MORTUIS, RECOR- DATI SUNT DISCIPLULI EJUS, QUIA HOC DICERAT, ET CREDIDERUNT SCRIPTURAE ET SERMONI QUAE DIXIT

(1) Ita et Kunoel. Quanquam enim Herodes Magnus templum secundum a fundamentis, ut Josephus asserit, novaverit, tamen cum et materia veteri usus sit, nec totum templum simul diruerit, sed per partes, recte hoc Herodis templum idem fuisse censetur ac dicitur, quod a Zorobabele structum erat; unde et Judei templum secundum vocarunt templum Zorobabelis, nec usquam occurrit templi tertii mentio, et Josephus templum his dirutum dicit, semel a Chaldeis, iterum a Tito.

JESUS. — « Et crediderunt Scripturam, » quae Christum a morte resurrecturum praedixit, quam ipsi antea non intellexerunt, sed tunc demum intellexerunt, cum eandem re ipsa in Christi resurrectione completam viderunt. Talis Scriptura est *Psalm. xv, 40*: « Non dereliquis animam meam in inferno, nec dabis Sanctum tuum videre corruptionem. » Et *Osae vi, 3*: « Vivificavit nos post duos dies, in die tertia suscitavit nos. »

ET SERMONI QUEM DIXIT JESUS, — scilicet « Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud. » Crediderunt huic sermone, cum viderunt Christum de tertio resurgentem; intellexerunt enim Christum de resurrectione corporis, non de resuscitatione templi, metaphorice locutum fuisse.

23. CUM AUTEM ESSET HIEROSOLYMUS IN PASCHA IN DIE FESTO (p. d. In die festo Paschae), MULTI ERUDIDERUNT IN NOMINE EJUS, — id est in nomen ejus; puta eum vere gerere et pro se ferre nomen Messiam, sive eum vere esse Messiam, hoc est Christum, uti ipse se nominabat, et a fidelibus publica fama nominabatur et celebrabatur. Hebraei enim idem est « credere Deo et credere in Deum, » uti recte probat Jansenius; licet S. Augustinus ea hie distinguat.

VIDEN ES SIGNA (miracula) EJUS, QUE FACIEBAT, uti probare se esse Christum.

24. IPSI AUTEM JESUS NON CREDEBAT SEMETIPSUM EIS, EO QUOD IPSE NOSSET OMNES. — « Non credebatur, » id est « non confidebat; » licet enim sciret eos in se credere, tamen sciebat pariter eos esse mutabiles, et facile ab hac fide posse resiliire ac perverti a tot Pharisaeis et Scribis suis hostibus; ipsorum enim magna erat tum aucto-

ritas, tum vis et potestas. Ita S. Chrysostomus et Euthymius. Qua de causa Christus cum his, nec secrete, nec diu versatus est, sed abijt in alia Judaeae loca, ut patebit cap. sequenti, vers. 22. Sciebat enim non tantum quid jam cogitarent et facerent, sed et quid deinceps contra se cogitaturi et facturi erant, scilicet quod ipsum persequerentur usque ad mortem et crucem.

25. ET QUIA OPUS EI NON ERAT, UT QUIS TESTIMONIUM PERHIBERET DE HOMINE; IPSI ENIM SCIEBAT QUID ESSET IN HOMINE. — Scrutabatur enim cor cujusque, an constans esset, an levis et inconstans. Quocirca, ut ait S. Chrysostomus, « non curabat exteriora verba, qui in ipsos animas ingreditur, qui in humanas cogitationes irumpit, qui eorum fervorem mox infrigescere cognoscebat: non opus erat Jesu testibus, ad eas quas formarat mentes cognoscendas. Plus noverat artifex quid esset in opere suo; » addit S. Augustinus: « quam ipsum opus, quid esset in semetipso. Creator hominis noverat quid esset in homine, quod ipse creatus homo non noverat. Haec enim dignitas, ait Cyrillus, vaeo Deo solummodo, nec ulli creaturarum attribuitur, esse καρτερικόν, novissimeque hominis animum, nullis exterioribus argumentis declaratum. » Unde Psalmista, *Psalm. xxxii, vers. 43*: « Qui fixit sigillatim corda eorum, qui omnia opera eorum intelligit. » Ita Franciscus Lucas, Jansenius, Baradius et alii.

Tropologie Beda: « Naquam simus, inquit, de nostra conscientia securi, sed semper sollicite formidemus; quod enim nos latet, aeternum arbitrum latere non potest. »

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Christus primo, Nicodemum docet regenerationem ex aqua et spiritu esse viam ad regnum caelorum. Secundo, vers. 14, praedicit exaltationem sui in cruce instar serpentis aenei a Mose erecti, et sicut mundum. Tertio, vers. 26, Joannes Baptista suos discipulos Christi baptismo obmurmurantes retrahit, ascensum ipsum esse Ecclesiae sponsum, cui omnia Pater in manus dedit, ut qui credit in eum, habeat vitam aeternam.

1. Erat autem homo ex Pharisaeis, Nicodemus nomine, princeps Judaeorum. 2. Hic venit ad Jesum nocte, et dixit ei: Rabbi, scimus quia a Deo venisti magister: nemo enim potest haec signa facere quae tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. 3. Respondit Jesus, et dixit ei: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei. 4. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? numquid potest in ventrem matris suae iterato introire, et renasci? 5. Respondit Jesus: Amen, amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. 6. Quod natum est ex carne, caro est; et quod natum est ex spiritu, spiritus est. 7. Non auferis quia dixi tibi: Oportet vos nasci denuo. 8. Spiritus ubi vult spirat; et vocem ejus

audis, sed nescis unde veniat, aut quo vadat: sic est omnis qui natus est ex spiritu. 9. Respondit Nicodemus, et dixit ei: Quomodo possunt haec fieri? 10. Respondit Jesus, et dixit ei: Tu es magister in Israel, et haec ignoras? 11. Amen, amen dico tibi, quia quod scimus loquimur, et quod vidimus testamur, et testimonium nostrum non accipitis. 12. Si terrena dixi vobis, et non creditis: quomodo, si dixero vobis coelestia, creditis? 13. Et sicut Moyses exallavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet Filium hominis: 14. Et nemo qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. 15. ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. 16. Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in nomine unigeniti Filii Dei. 17. Non enim misit Deus Filium suum in mundum, non pereat, sed habeat vitam aeternam. 18. Qui credit in eum, non pereat, sed salvetur mundus per ipsum. 19. Qui credit in eum, non judicatur: qui autem non credit, jam judicatus est; quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei. 20. Hoc est autem judicium: quia lux venit in mundum, et dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem; et erant enim eorum mala opera. 21. Omnis enim qui male agit, odit lucem, et non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus: 22. qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta. 23. Post haec venit Jesus, et discipuli ejus in terram Judaeam; et illic demorabatur cum eis, et baptizabat. 24. Erat autem et Joannes baptizans in Aenon, juxta Salim: quia aquae multae erant illic, et veniebant, et baptizabantur. 25. Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem. 26. Facta est autem quaestio ex discipulis Joannis cum Judaeis de purificatione. 27. Et venerunt ad Joannem, et dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, et omnes veniunt ad eum. 28. Respondit Joannes, et dixit: Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de caelo. 29. Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim: Non sum ego Christus; sed quia missus sum ante illum. 30. Qui habet sponsam, sponsus est; amicus autem sponsi, qui stat, et audit eum, gaudium gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est. 31. Illud oportet crescere, me autem minui. 32. Qui desursum venit, super omnes est. Qui est de terra, de terra est, et de terra loquitur. Qui de caelo venit, super omnes est. 33. Et quod vidit, et audivit, hoc testatur; et testimonium ejus nemo accipit. 34. Qui accipit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est. 35. Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur; non enim ad mensuram dat Deus spiritum. 36. Pater diligit Filium; et omnia dedit in manu ejus. 37. Qui credit in Filium, habet vitam aeternam; qui autem incredulus est Filio, non videt vitam, sed ira Dei manet super eum.

1. ERAT AUTEM HOMO EX PHARISEIS, NICODEMUS NOMINE, PRINCEPS JUDEORUM (1). — Nicodemus, et inverso Demonicus, Graece idem est quod victor populi, qualis fuit hie, qui superans metum populi, Pharisaeorum et Pontificum, credidit in Christum: unde de eo sic scribit Lucianus in *Inventione corporis S. Stephani*, ex ore Gamallelis: « Cognoscentes Judaei illum (Nicodemum) esse Christianum, amoverunt eum e principatu suo, et anathematizaverunt eum, et de civitate exulaverunt. Tum ego Gamallei quasi persecutionem pro Christo passum, sustuli eum in meum agrum, et alui, et vestivi, usque ad finem vite ejus, et defunctum honorifice sepelivi juxta dominum Stephanum. »

Nicodemus postea saepius Jesum adijt, docentemque audivit, ut colligi potest ex *Joan. xix, 39*; in concilio Synedrorum ei auctoritate sua patrocinatus est adversus Pharisaeorum calumnias, jam tum propterea suspectus collegis, *vi, 50-52*, et in curando illius funere Josepho fuit adiutor, *xix, 38-40*. Caterum recte a pluribus observatum est, hoc loco non integram colloquium legi, quod Jesus cum Nicodemus instituit, sed praecipua tantum illius partes, imprimisque responsiones Jesu; hinc non mirandum hunc ipsum locum quadam obscuritate premi.